

De Staat van Buren anno 2009

Verkennde Studie
Definitieve versie
28 juni 2009

Inhoudsopgave

1	INLEIDING.....	3
1.1	LEESWIJZER	4
2	VIJF GEBIEDEN.....	6
2.1	GEBIED ROND BEUSICHEM	6
2.1.1	<i>Kern Beusichem</i>	6
2.1.2	<i>Kern Zoelmond</i>	7
2.1.3	<i>Kern Ravenswaaij</i>	7
2.2	GEBIED ROND MAURIK	7
2.2.1	<i>Kern Maurik</i>	7
2.2.2	<i>Kern Eck & Wiel</i>	8
2.2.3	<i>Kern Rijswijk</i>	8
2.3	GEBIED ROND BUREN.....	9
2.3.1	<i>Kern Asch</i>	9
2.3.2	<i>Kern Buren</i>	9
2.3.3	<i>Kern Erichem</i>	10
2.3.4	<i>Kern Kerk-Avezaath</i>	10
2.3.5	<i>Kern Zoelen</i>	11
2.4	GEBIED ROND LIENDEN	11
2.4.1	<i>Kern Lienden</i>	12
2.4.2	<i>Kern Ingen</i>	13
2.4.3	<i>Kern Ommeren</i>	13
2.4.4	<i>Kern Lingemeer</i>	13
2.5	MIDDENGEBIED	14
3	SAMENVATTING	16
4	BIJLAGE 1: EEN SOCIALE TYPOLOGIE VAN HET PLATTELAND	18
5	BIJLAGE 2: KERNTABEL / DEMOGRAFIE	19
6	BIJLAGE 3: BRONVERMELDING	22

1 Inleiding

De gemeente Buren is een plattelandsgemeente in de Betuwe. De huidige gemeente Buren is per 1 januari 1999 ontstaan door de samenvoeging van de vroegere gemeenten Buren, Maurik en Lienden. In Buren wonen een kleine 26.000 mensen op 134,37 km² land. Ruim 8,5 km² bestaat uit water. Dit betekent dat de bevolkingsdichtheid ruim 2,5 keer lager is dan de gemiddelde bevolkingsdichtheid in Nederland.

Ook Buren bevindt zich in een snel veranderende omgeving. Mondialisering, informatisering, duurzaamheid en demografische trends als ontgroening, vergrijzing en bevolkingskrimp. In de raadsvergadering van 11 november 2008 is besloten tot het opstellen van een visie voor de gemeente Buren. Deze toekomstvisie schept het wensbeeld voor 2030. Deze nieuwe toekomstvisie hoort antwoorden op vragen als: “In wat voor een gemeenschap worden de kinderen van onze kinderen groot?” “Hoe wonen en werken mensen dan in onze gemeente?” “Op welke wijze leven jong en oud dan samen in Buren”?

Het is ook de bedoeling om in het wensbeeld tot uitdrukking te brengen wat de kracht en kansen zijn van Buren. In de langetermijnvisie worden de consequenties van beleidskeuzes in beeld gebracht. Niet enkel bij het gemeentebestuur wordt de behoefte gevoeld aan een langetermijnvisie. Ook instellingen, ondernemers en inwoners vragen de gemeente om de richting voor de toekomst met elkaar aan te geven.

Om de toekomstige maatschappelijke- en bestuurlijke opgaven scherp te maken worden twee documenten opgesteld: de Staat van Buren 2009 (waarvan de eerste verkenning voorligt) en de Toekomstvisie Buren 2030. Daarmee wordt de ontwikkeling geschetst van de leefomstandigheden, accommodaties en activiteiten binnen de kernen (15), hoofdkernen (4) en de gemeente. Tevens is het zaak inzicht te verkrijgen in de participatie van de bewoners (van onderaf) en de beleidssturing van de gemeente en andere instellingen (van bovenaf).

De toekomstige bestuurlijke opgave voor de gemeente Buren lijkt vooral te liggen op sociaal-demografisch en sociaal-ecologisch gebied. Op sociaal-demografisch gebied zijn bevolkingskrimp en vergrijzing daarbij de opvallendste thema's. Op sociaal – ecologisch gebied zijn het behoud van het bijzonder cultuur-historisch erfgoed en de landschappelijke inrichting rond landbouw en waterhuishouding de opvallendste thema's.

Terugkerend naar de bevolkingssamenstelling van Buren: deze wordt in algemene zin gekenmerkt door een homogene opbouw verdeeld over 15 kernen. De groep 45 tot 65 is relatief groot. Dit betekent dat de vergrijzing in Buren sterker zal doorzetten dan elders. Naar verhouding zijn veel mensen gehuwd, wonen ze in een eigen woning en gaan meer naar de kerk dan gemiddeld. Ook is te zien dat jongeren na de middelbare school leeftijd de gemeente verlaten.

Het gebied van de gemeente wordt gekarakteriseerd door de Rijn en Lek met de uiterwaarden aan de noordzijde en het waardevolle open gebied ten zuiden van de

Provincialeweg N320. Aan de noordkant kent de gehele gemeente Buren de ontsluiting via vier overzetveren. In het Maurikse gebied is een oversteek bij Rijswijk en Eck en Wiel. Naast deze veren is er nog een autoveer in Beusichem en ter hoogte van Ingen. De veren zijn niet alleen van belang voor de ontsluiting, maar ze vormen van oudsher ook oversteekpunten voor het leggen van sociale contacten.

De gemeente grenst in het zuiden aan de rivier de Linge en de Betuwelijn / rijksweg A15. In het westen grenst Buren aan de gemeente Culemborg en in het oosten aan de gemeente Neder-Betuwe. Prominent in de gemeente is de diagonale doorsnijding van het Amsterdam-Rijnkanaal. Drie bruggen verbinden het westelijk gedeelte met het oostelijk gedeelte van de gemeente.

In bijna alle kernen zijn protestants-christelijke kerken aanwezig. Enkel Lingemeer vormt daarop een uitzondering. Daarnaast kennen de kernen Buren en Maurik ook rooms-katholieke kerkgebouwen.

Opvallend in de gemeente is de ruimte voor recreatie en toerisme. Er zijn drie recreatiegebieden. In het Noorden ligt het Eiland van Maurik. Het waterrecreatie gebied staat in open verbinding met de Nederrijn. In het zuiden ligt het nog volop in ontwikkeling zijnde gebied de Beldert met ruimte voor zwemmen, wandelen en golfen. In het westen ten zuiden van Beusichem kan gerecreëerd worden in het recreatiegebied De Meent.

De bedrijvigheid is geconcentreerd op vier bedrijventerreinen. Dit zijn de Hofstede bij Lienden, Doeijenburg bij Maurik, Hulster bij Buren en bedrijventerrein Beusichem. Van oudsher speelt de agrarische sector in de gemeente ook een belangrijke rol. Rond Lienden is een concentratie van fruitteelt bedrijven te zien.

De agrarische sector omvat de grondgebonden landbouw en een groot aandeel veeteelt, verspreid over het gehele grondgebied.

1.1 Leeswijzer

Voor u ligt de eerste verkennende studie over de Staat van Buren anno 2009. Na een korte inleidende schetst van de gemeente (Hoofdstuk 1) is de verkennende studie opgebouwd uit een hoofdstuk met vijf paragrafen. In dit hoofdstuk (hoofdstuk 2) wordt een indeling van de gemeente in vijf gebieden gevolgd. Respectievelijk zijn dit het gebied rond Beusichem (§2.1), Buren (§2.2), Maurik (§2.3), Lienden (§2.4) en het middengebied (§2.5). De paragrafen 2.1 t/m 2.4 beginnen met een beschrijving van de belangrijkste sociaal-ecologische kenmerken van het gebied. Vervolgens wordt ingezoomd op de kernen die te vinden zijn in het gebied. Per kern wordt ingegaan op het karakter en de bijzonderheden die er te vinden zijn. Bij de beschrijving van het karakter van de kern is aansluiting gezocht bij het onderzoeksprogramma van het sociaal cultureel planbureau over de sociale staat van het platteland. Het onderzoeksprogramma onderscheidt vijf typen plattelandskernen. Deze typen zijn: het gesloten platteland, het dorpse platteland, het woonplatteland, het elitaire platteland en het stedelijk platteland. In bijlage 1 is een nadere beschrijving van deze vijf typen opgenomen. De verschillende typen bieden een kader voor de grote diversiteit van de kernen die binnen de gemeente kan worden gevonden. Bij de beschrijving van het karakter van de 15 kernen in hoofdstuk 2 moet vooraf worden opgetekend dat de

typologie niet als keurslijf zal worden gehanteerd. Centraal in de korte beschrijving van de kernen staan de bewoners en de bijzonderheden die in de kernen gevonden kunnen worden. De typologie van het sociaal cultureel planbureau geeft een referentie of richting om een kern te beschrijven. Een kern is niet één op één te vangen onder één noemer.

Paragraaf 2.5 gaat in op het middengebied. Het middengebied staat symbool voor een drietal karakteristieken van de gemeente: het rivierenlandschap, het agrarisch landschap en het recreatief landschap

De verkennende studie wordt afgesloten met een samenvatting (hoofdstuk 3). In de samenvatting worden de vijf gebieden figuurlijk samengebracht in “het ei van Buren”.

Voorliggende verkennende studie van de gemeente Buren over de vijf onderscheiden gebieden en haar 15 kernen is bedoeld om een beeld te geven van de huidige situatie. Het brengt de eigenschappen en feitelijkheden van de situatie anno 2009 in beeld. Het vormt daarmee een belangrijk vertrekpunt voor het op stellen van de Toekomstvisie 2030. Om de sociaal demografische, sociaal economische, sociaal culturele, sociaal-ecologische en fysieke feitelijkheden zo goed mogelijk in beeld te hebben is als bijlage 2 een datasheet (kerntabel) opgenomen. Bijlage 2 geeft ook de bevolkingsopbouw van de kernen. Voor verdere analyse naar de toekomstvisie is de bevolkingsopbouw 2009 van de kernen vergeleken met de bevolkingsopbouw van de gemeente als totaal.

2 Vijf gebieden

2.1 Gebied rond Beusichem

Algemeen

Het gebied rond Beusichem bestaat uit de Beusichemse & Rijswijkse uiterwaarde, de oeverwal tussen de Lekdijk-West/Lekbandijk en de Provincialeweg en het komgebied het Beusichemse veld.

Bij Beusichem begint een rug van wat hoger gelegen grond die via Asch, Buren, Erichem en Kerk-Avezaath loopt naar het Zuid-Oosten. Omdat op deze rug de vroegste bewoning van de gemeente voorkomt, is het gebied van hoge archeologische waarde. Aan de oostkant van de rug liep in het verleden het riviertje de Soel. In de tijd dat er nog geen dijken waren was dit één van de vele noord- zuid watergangen.

De Beusichemse Waard is een omvangrijke waard tussen de Lek en de Lekdijk-West, die loopt vanaf de meest westelijke grens tot bijna bij Ravenswaaij in het oosten.

Vanaf even oostelijk van de Weidsteeg tot voorbij de Veerweg Beusichem is de afgelopen jaren een natuurontwikkelingsproject uitgevoerd. Sindsdien zijn er veel bijzondere vogels te zien. De Rijswijksche waard is een uiterwaarden gebied dat ligt ter hoogte van Ravenswaaij. Het gebied is landschappelijk interessant door de hoogte verschillen die te zien zijn. Het is grotendeels in gebruik als weiland.

Ten zuidoosten van de N320 is een niet toegankelijk zandwinningplas te vinden ('de put van Hussen'). Deze plek ligt in het open komgebied het Beusichemse veld. In het komgebied wordt de grondwaterstand kunstmatig hoog gehouden om de oorspronkelijke fauna en flora te behouden. De put van Hussen of zoals het officieel heet de Molenkampen wordt opnieuw ingericht. Er zijn plannen om het gebied te bestemmen voor recreatieve doeleinden.

2.1.1 Kern Beusichem

Karakteristiek kern

Beusichem is de meest westelijk gelegen kern. Tussen 1811 en 1977 vormde Beusichem een zelfstandige gemeente. Op 1 januari 2009 telde Beusichem 3098 inwoners.

Van alle kernen is Beusichem het meest op de Randstad georiënteerd. Via Culemborg is Utrecht per spoor makkelijk te bereiken. In Beusichem is een woon-werk pendel uit de gemeente te zien. Qua milieu is Beusichem te typeren als het Bloemendaal van de West-Betuwe.

Door haar grootte en voorzieningen als bijvoorbeeld de recreatieve voorzieningen rond De Meent en de horecavoorzieningen rond het historische dorpsplein heeft Beusichem een centrumfunctie. Vanuit deze centrumfunctie gedachte kan Beusichem getypeerd worden als het dorpse platteland. Deze typering is zeker niet sluitend omdat zoals gezegd relatief veel mensen in Beusichem als forensendorp op grotere steden in het land zijn georiënteerd. De kern Beusichem bevat ook karaktertrekken van het elitaire platteland. In vergelijking met de andere kernen is dit de meer dominante typologie.

Bijzonder van Beusichem is dat via de N320 de entree van de stad een bedrijventerrein is. De ontstaansgeschiedenis van het bedrijventerrein kent twee fasen. De fasen zijn goed te herkennen op het terrein zelf. Het oudste gedeelte is wat betreft inrichting minder overzichtelijk dan het nieuwe gedeelte. Revitalisatie van het

oudste gedeelte kan het bedrijventerrein meer tot een eenheid maken en kan zorgen dat ruimtelijke en milieu technische eisen voldoen aan de eisen van de huidige tijd.

2.1.2 Kern Zoelmond

Karakteristiek kern

De kern Zoelmond is ontstaan aan de monding van de verdwenen rivier Van 1811 tot 1817 maakte Zoelmond onderdeel uit van de gemeente Beusichem. Sinds 1818 behoort het tot de voormalige gemeente Buren (tot 1/1/1999). Hart van Zoelmond vormt het plein met het witte kerkje en de slager. In Zoelmond woonden op 1 januari 2009 totaal 640 mensen. Zoelmond is makkelijk bereikbaar via de N320 en wordt op basis hiervan getypeerd als woonplatteland.

2.1.3 Kern Ravenswaaij

Karakteristiek kern

Ravenswaaij ligt aan de Lekbandijk. Ravenswaaij staat overwegend bekend als een hechte gemeenschap. Deze kern telt 405 inwoners. Vrijwel alle kinderen tussen de 4 en 12 jaar gaan in Ravenswaaij naar de Ds. Derksenschool. Ravenswaaij is ook een plaats voor vrije geesten. Voorbeelden daarvan zijn de naturistencamping en enkele artistiek, creatieve ondernemers.

Alhoewel Ravenswaaij plaats biedt aan vrije geesten is de kern te typeren als gesloten platteland.

2.2 Gebied rond Maurik

Algemeen

Het uiterwaardengebied bij Maurik wordt gedomineerd door recreatie. Door de bouw van een stuw is de Rijn, die oorspronkelijk langs het dorp liep, een paar honderd meter naar het noorden verlegd. Hierdoor is bij Maurik een dode rivierarm ontstaan. Het gebied van de dode rivierarm is omgevormd tot het grote recreatiegebied “Het eiland van Maurik”. Er is waterrecreatie, pich en putt golf en een kinderspeelparadijs. Rond het hele eiland zijn diverse campings te vinden en jachthavens. Aan de natuur is onder andere gedacht door de aanleg van een fraaie vistrap.

Stedenbouwkundig kenmerkt Maurik zich als een gebied met voormalige baksteenindustrie. De buitendijks gelegen steenfabrieken en de binnendijks gelegen voormalige arbeiderswoningen staan nog overeind.

Wordt gekeken naar het water binnensdijk dan zien we door het open komgebied het Broekveld ten zuiden van Maurik de Maurikse Wetering lopen. Via een duiker onder het Amsterdam Rijnkanaal is de Maurikse Wetering verbonden met de Korne bij Buren. Een opvallende markering in het Broekveld zijn de concentraties van bomen aan de Nieuwlandseweg en de Melsekampweg.

2.2.1 Kern Maurik

Karakteristiek kern

Maurik is de op één na grootste kern in de gemeente Buren (4201 inwoners). Maurik is te karakteriseren als het dienstencentrum van de gemeente in verband met het gemeentehuis van de gemeente Buren. Dit gemeentehuis is ontworpen door het architectenbureau Alberts & Van Huut. Volgens hun ideeën van ‘organisch bouwen’ lijkt het gemeente huis uit de grond te zijn gegroeid. Vanuit de wijde omgeving is het op een kunstmatig heuveltje gebouwde gemeentehuis een blikvanger. Het gemeentehuis is te vinden in het zuiden, aan de rand van de kern. Maurik kent van

oudsher niet een echt centrum. In de loop van de jaren zijn nieuwbouwprojecten gerealiseerd. Vandaar uit groeit een concentratie van voorzieningen in de kern. De bewoners die in de nieuwe woningen kwamen wonen, kwamen veelal van buiten de kern. De binding van de nieuwe bewoners met de kern is geringer. Niet alleen omdat veel bewoners van buiten de kern komen, maar ook omdat in Maurik net als in Beusichem naar verhouding veel mensen voor hun werk forensen naar de grote steden. Op het gebied van voorzieningen voor ouderen heeft Maurik de modernste en het grootste complex (Zorgcentrum De Valentijn) in de gemeente Buren. Het zorgcentrum uit 2001 is fraai geïntegreerd in het dorpskarakter van Maurik. Bij De Valentijn zijn units gebouwd voor 45 verpleeghuisbedden. Daarnaast kent Maurik ook een HOED, een concentratie van huisartsen met ondersteuning onder één dak. Vlakbij de Valentijn wordt binnenkort ook een nieuwe Brede School opgeleverd met twee basisscholen, een peuterspeelzaal en naschoolse opvang. Voor een betere ontsluiting van de voorzieningen en het bedrijventerrein Doelenburg zijn plannen voor de aanleg van een randweg. De voorzieningenzone en de sportvelden profiteren ook van deze ontsluiting. De kern Maurik is een voorbeeld van het dorpse platteland.

2.2.2 Kern Eck & Wiel

Karakteristiek kern

Eck & Wiel heeft 1665 inwoners. Eck is het oudste buurtschap. Wiel is later ontstaan. Vanuit Eck en Wiel naar het noorden reizend kan de Rijn worden overgestoken met één van de vier veerdiensten, die de gemeente Buren verbindt met de provincie Utrecht. Vanaf de dijk bij Eck en Wiel ontvouwt zich een prachtig panorama op de Utrechtse Heuvelrug.

Alhoewel de bevolking in vergelijking met andere kernen bovengemiddeld vergrijsd (Gemeente op Maat, CBS, pag43), gaan de bewoners van Eck & Wiel met de tijd mee. Er wordt veel georganiseerd. Op de site www.eckenwiel.com zijn links te vinden naar de verschillende verenigingen. Desalniettemin kan Eck en Wiel getypeerd worden als een voorbeeld van het gesloten platteland.

2.2.3 Kern Rijswijk

Karakteristiek kern

In Rijswijk is maar één winkel te vinden (een kapsalon). Dit betekent dat de 660 inwoners voor hun dagelijkse boodschappen zijn aangewezen op omliggende kernen als Maurik. Rijswijk beschikt over een openbare school voor het basisonderwijs. Daarnaast is er in Rijswijk een voetbalvereniging SCR en een verenigingsgebouw, genaamd de Hoekenburg. De stedenbouwkundige kwaliteit van Rijswijk is niet als erg bijzonder aan te tekenen, behoudens de historische bebouwing langs de Rijnbandijk tegenover de kern.

Bij Rijswijk kruist het Amsterdam-Rijnkanaal de Rijn. Vanaf de veerdienst van Wijk bij Duurstede is kijkend naar Rijswijk de korenmolen "De Hoop" een beeldbepalend monument. Uit de notariële akten blijkt dat al in 1732 gesproken wordt over "seeckeren steenen wind coornmolen kerspel Rijswijck". De laatste restauratie van de molen was in 2002/2003.

De gemeenschap in Rijswijk is hecht. Uitingen hiervan zijn het gezamenlijk vlaggen op Koninginnedag en het versieren van de kern.

Rijswijk wordt getypeerd als gesloten platteland.

2.3 Gebied rond Buren

Algemeen

Blikvanger in het gebied Buren is het vestingstadje Buren. Buren heeft een beschermd stadsgezicht. Dit betekent dat in het gezichtsveld aan de Noordkant van de stad geen bebouwing mag plaatsvinden. Bebouwing is in dit opzicht alleen mogelijk aan de zuidkant. Aan de Zuidkant zijn ook ontwikkelingsmogelijkheden voor de ontwikkeling van bos en landgoedgebieden. Aan de Hulsterweg tegenover drukkerij Thijssen is het nieuwe landgoed Grootveld. Landgoederen zijn particulier initiatief. Bij de ontwikkeling van landgoederen heeft de gemeente Buren als primaire eis dat het terrein ten minste 10 hectare moet zijn en dat 90% van het terrein open moet zijn voor publiek. Door het openstellen voor publiek ontstaan mogelijkheden voor recreatie en wandelroutes. Een mooi aaneengesloten wandelroute zou binnenkort kunnen ontstaan als twee nieuwe initiatieven voor landgoederen (Biesterbosch en Nieuwe Steeg) zijn gerealiseerd. Met de realisatie van deze landgoederen ontstaat een uniek aaneengesloten route aan de westkant van Buren. Startend bij de toernooivelden van het voormalig kasteel komt men dan achtereenvolgens door het natuurgebied aan de Hennisdijk, de Biesterbosch, Nieuwe Steeg en de Ascher wetting. Landschappelijk interessant is aan de oostkant van Buren de Aalsdijk. Deze dijk is in het verleden neergelegd om te voorkomen dat Buren overstroomde. De dijk had ook een andere functie. In de volksmond heette de Aalsdijk de Keelaf. Vlak buiten de vestingsmuren stond hier vroeger de galg. Ten Oosten van de Aalsdijk is nu het grootste aaneengeloten open komgebied van de gemeente. Om het gebied te behouden wordt geen intensief agrarische gebruik toegestaan. In het verleden was overigens door het overstromingsgevaar in dit gebied geen agrarisch gebruik mogelijk. De boerderijen die nu te zien zijn in dit gebied van de gemeente zijn bijna allemaal na de Tweede Wereldoorlog gebouwd. Akkerbouw was alleen mogelijk op de hoger gelegen oeverwallen. De kromakkers bij Erichem getuigen dat hier in de gemeente de eerste permanente bewoning was.

2.3.1 Kern Asch

Karakteristiek kern

Van de vijftien beschreven kernen in voorliggend document is Asch de kleinste met 394 inwoners. Aan de Kerkstraat in Asch ligt één van de meest karakteristieke kleine dorps huizen. Het dorps huis, de kerk en de christelijke basisschool 'De Wegwijzer' zijn de enige voorzieningen. In Asch functioneert de Total tankstation als een kernvoorziening. Dat geldt ook voor het nabijgelegen wegrestaurant. Als type plattelandskern vertegenwoordigt Asch overwegend het gesloten platteland.

2.3.2 Kern Buren

Karakteristiek kern

De kern Buren kent 2502 inwoners. Buren kreeg in 1395 stadsrechten. Buren is een gestichte stad. Ze is ontworpen op de tekentafel. In het stratenpatroon is dit te zien door de kaarsrechte straten. Door de binding met het koningshuis en de behouden vestingwerken van de stad heeft de kern Buren de nodige aantrekkingskracht. Belangrijke bezienswaardigheden zijn onder andere de stadspoort, de synagoge, de Sint Lambertuskerk en het koninklijk weeshuis. Laatst genoemde is een zeer fraai voorbeeld van de zogenoemde zuivere Hollandse Renaissance. Veel informatie over de bezienswaardigheden en het vestingstadje Buren is te vinden op de site www.burenoranjestad.nl.

Binnen de gemeenschap kenmerkt zich een zekere tweespalt. Aan de ene kant zijn er bewoners die Buren zien als rustieke woonplaats met kleinschalige toerisme. Aan de andere kant staan bewoners die van mening zijn dat de aantrekkingskracht moet worden vergroot, er meer gezamenlijke activiteiten moeten worden georganiseerd en de winkel- en horecavoorzieningen moeten worden uitgebreid. Een idee om de aantrekkingskracht van deze kern verder te vergroten is de ‘wederopbouw’ van het kasteel van Buren. Op een hoek van de plek waar ooit het kasteel heeft gestaan is nu een tennisvereniging actief.

De laatste jaren is een opvallende daling van het aantal bezoekers van Buren te zien. Een zichtbaar gevolg is het aantal horeca gelegenheden en woningen dat te koop staat aan de Peperstraat.

De verdeeldheid in Buren maakt het niet makkelijk Buren de typologeren in de sociale typologie uit de sociale staat van het platteland. De in potentie grote aantrekkingskracht van het vestingstadje en de vele voorzieningen duiden op het dorpse platteland. Een traditionele woonplatteland is Buren ook zeker niet. Veel waarde lijkt nu gehecht te worden aan het wonen in het vestingstadje, want de verbinding met de agrarische omgeving is er niet echt. Een andere typologie zou kunnen zijn het elitaire platteland. Buren heeft vooral mooie gebieden en veel natuur, alleen is de ligging ten opzichte van steden Tiel en Culemborg wat excentrisch. Buren heeft tot slot ook een groot en goed ingericht bedrijventerrein. De bestaande uitbreidingsplannen hebben relatie met de huidige sportvelden (Erichemse kade)

Buren vestingwal

2.3.3 Kern Erichem

Karakteristiek kern

Erichem telt momenteel 512 inwoners.

In de tijd van Karel de Grote (768-814 na Chr.) begon men met het ontginnen van landbouwgrond in de Betuwe en ontstonden de eerste dorpsgemeenschappen. De ontginningsnederzettingen kregen vaak een naam die eindigde op heem. Daaraan werd toegevoegd de naam van de eigenaar. Op het erf van Erich ontstond zo Erichem. Erichem is nu een lintdorp. Net als Asch heeft Erichem een fraai dorpshuis. De kern ziet er opgeruimd en netjes uit met veel vrijstaande woningen.

De dominante typologie van de kern is het woonplatteland.

2.3.4 Kern Kerk-Avezaath

Karakteristiek kern

In Kerk-Avezaath wonen 1379 mensen. Ten westen van Kerk-Avezaath ligt ook het 184 inwoners telde buurtschap Kapel Avezaath.

Kerk-Avezaath is de thuisbasis van Uit@waarde. Uit@waarde is een recreatiemaatschappij die in 1999 is opgericht door drie recreatieschappen (Over-Betuwe / Nederrijn, Lek en Waal / Lingegebied). Het is een organisatie die gericht is op het instandhouden, verbeteren en uitbreiden van de openbare recreatief-toeristische infrastructuur in de regio.

Langs Kerk-Avezaath loopt de Betuwelijn. De komst van de Betuwelijn heeft de mensen bij elkaar gebracht om te proberen te negatieve gevolgen van de goederentrein te minimaliseren. Door de Betuwelijn hebben hoogstamfruitbomen het

veld moeten ruimen. Wel is het gelukt de lijn vanaf Kerk-Avezaath tot Tiel in een M-bak aan te leggen. Deze verdiepte constructie was nodig om het geluid zoveel mogelijk te dempen. Door het beperkte voorzieningen aanbod en de hechtheid die mede ontstaan is door de Betuwelijn wordt Kerk-Avezaath getypeerd als gesloten platteland.

2.3.5 Kern Zoelen

Karakteristiek kern

Wat betreft inwonertal en opbouw van de bevolking is Zoelen vergelijkbaar met Kerk-Avezaath. Zoelen kent 1482 inwoners.

Bij Zoelen kruist de Linge het Amsterdam-Rijnkanaal. Net als Zoelmond lag Zoelen vroeger aan het verdwenen riviertje de Soel.

Een invloedrijk gebouw en beeldbepalend voor de omgeving aan de westkant van Zoelen is Kasteel en Landgoed Soelen (www.kasteelsoelen.nl). Rond 1500 werd dichtbij het dorp het kasteel gebouwd op een eiland omgeven door een gracht. Door de bijzondere mengvorm van Franse geometrie en Engelse landschapsstijl met kronkelende lanen, vijvers en open ruimten heeft het landgoed als typering de Soelense stijl meegekregen. Achter het landgoed ligt op dit moment bos. Samen met Staatsbosbeheer moet worden gekeken naar een verdere optimale ontwikkeling van dit gebied.

Op de route van Kerk-Avezaath naar Zoelen ligt aan de linkerhand ook molen de Korenbloem. Een korenmolen waarmee nog steeds graan wordt gemalen. De typologie is dienovereenkomstig gesloten platteland.

2.4 Gebied rond Lienden

Algemeen

Een mooi plekje in de Betuwe is het ingepolderd gebied de Mars bij Lienden. In de polder zijn oude kolken en waaijen te vinden van vroegere dijkdoorbraken. Staand op de oude Rijndijk bij Nieuwe Waaij ontvouwt zich een mooi panorama op de Marsmolen met op de achtergrond de Utrechtse Heuvelrug.

Opvallend is dat het gezicht van Lienden in de loop van de tijd is gedraaid van de Rijndijk naar de provinciale weg. Sinds de aanleg van de provinciale weg zijn bedrijfseconomische activiteiten en nieuwe uitleg locaties gericht op de ontsluiting via de provinciale weg. Als Lienden wordt binnen gereden via de Papestraat is te zien dat de sociale en economische bedrijvigheid zich rond Kerk en marktplein concentreerde aan de kant van de dijk.

In het verleden heeft de baksteenindustrie een belangrijke rol gespeeld in het gebied van Lienden. Drie van de vier steenfabrieken binnen Buren staan bij Lienden. De steenfabrieken bij Lienden produceren niet meer. De enige steenfabriek in de gemeente Buren die nog actief is steenfabriek Roodvoet in Rijswijk. De invloed van de baksteenindustrie is terug te zien in de oude verlaten fabrieksruimten en de kleine buurtgemeenschappen langs de Rijnbandijk en Marsdijk.

De belangrijkste economische motor van het gebied zijn nu de fruitteelt en de bomenteelt. De oeverwallen in het gebied zijn bijzonder geschikt voor het verbouwen van fruit. Het landschap wordt gedomineerd door een paar grote ondernemingen. Voor het werk in deze sector wordt veel gewerkt met tijdelijke arbeidskrachten uit Oost-Europa.

Ten zuidwesten van Lienden en Ommeren ligt een ontwikkelgebied voor landgoederen. Landgoederen kunnen ontwikkeld worden in het verlengde van het landgoed Den Eng.

Het Landgoedontwikkelgebied eindigt bij het Lingemeer. Het Lingemeer is ontstaan door zandwinning. Het Lingemeer breidt zich mogelijk door verdere zandwinning uit naar het westen. Ruimtelijk komt zo het Lingemeer steeds dichterbij het waterrecreatie gebied van de Beldert te liggen. In de structuurvisie is een aaneengesloten zone van recreatie voorzien vanaf het Amsterdam Rijnkanaal via het golfterrein en de Beldert naar de woningen aan de oostoever van het Lingemeer. De toekomstige recreatievoorzieningen liggen aan de Noordoever van de Linge. Aan de Zuidoever ligt het bedrijventerrein Medel van de gemeente Tiel.

2.4.1 Kern Lienden

Karakteristiek kern

Lienden is de grootste van de vijftien beschreven kernen met 5501 inwoners. Lienden heeft een goed voorzieningenniveau. Het karakter van Lienden is te typeren als gemoedelijk. Heel eigen aan Lienden is de aan de dijk gelegen buurtgemeenschap Bontemorgen. Het is een zeer hechte gemeenschap.

Zeer recent is Lienden op de sportkaart gezet door het voetbal succes van de FC Lienden. De spelers van FC Lienden komen uit de wijde omgeving. De club heeft ambities om groter te worden.

De C1000 in Lienden is tevens één van de grootste supermarkten in de gemeente Buren. Deze supermarkt wijkt qua omvang met een regionale functie duidelijk af van de kleine middenstand in het hart van de kern. Tot 1999 was Lienden een zelfstandige gemeente. In de kern is dit nog te herkennen door het oude kantoorpand van de gemeente. Het pand staat op dit moment te huur.

Lienden heeft ook één van de grootste nieuwbouwprojecten van de gemeente (Buren in Bloei).

Goed ontsloten door de provinciale weg N320 ligt aan de Zuidkant van Lienden het bedrijventerrein De Hofstede.

Lienden is een voorbeeld van het dorpse platteland.

2.4.2 Kern Ingen

Karakteristiek kern

In Ingen wonen 2183 mensen. Ingen is een middelgrote kern. Het Doctor A.R. Holplein heeft de mooiste muziektent van de kernen in de gemeente Buren. Een beetje verscholen kan het Doctor AR Holplein gevonden worden door een zijstraatje van de Dorpsstraat in te steken. Rondom het plein zijn prachtig gerestaureerde woningen uit de 18^e eeuw te vinden.. Wat betreft typologie is er een mix te zien van het woonplatteland en het gesloten platteland.

Ingen dorpsplein (AR Holplein)

2.4.3 Kern Ommeren

Karakteristiek kern

De kern Ommeren is met 801 inwoners de kleinste van de beschreven kernen aan de **w**estkant. Er is nog een enkele winkelveorziening en op de (parkeer)plaats van de voormalige discotheek is een woningbouwplan in ontwikkeling. Als sociale typologie kan Ommeren aangetekend worden als gesloten platteland.

Aan de zuidkant van Ommeren ligt landgoed Den Eng. De geschiedenis van Den Eng is nauw verbonden met baron van Brakell (1788 - 1865). Van Brakell heeft een belangrijke rol gespeeld in de ontwikkeling van de landbouw in Nederland. Hij nam tal van initiatieven en bekleedde vele bestuursfuncties op agrarisch gebied. Op het landgoed is een parkbos te vinden en de grafheuvel van het echtpaar Van Brakell. Per testament heeft het echtpaar Van Brakell vastgesteld dat het landgoed nooit mag worden verkocht. Voor het beheren van de gronden en de gelden van baron Van Brakell bestaat het zogeheten Fonds Hulpbetoon voor de arbeidende klasse in het buurtschap Meerten.

2.4.4 Kern Lingemeer

Karakteristiek kern

Lingemeer lijkt op geen van de andere kernen in de gemeente Buren. Ze is veruit de jongste van de kernen. Lingemeer bestaat uit afgerond 340 woningen.

Van oorsprong is Lingemeer een park met recreatieve woningen, die opgericht is aan de oost oever van het gelijknamige Lingemeer. Al vanaf het begin kreeg de bewoning een permanent karakter. In november van 2008 heeft de gemeenteraad van Buren ingestemd met een bestemmingsplan voor permanente bewoning. Met de goedkeuring van het bestemmingsplan in het voorjaar van 2009 door de provincie heeft Buren formeel een vijftiende kern gekregen.

Door de gelijksoortige woningen is de bevolkingsopbouw uniform. Lingemeer is de karakteriseren als villa wijk, met huizen in het dure segment. In Lingemeer wonen overwegend gezinnen en mensen die gehuwd of ongehuwd samenwonen. Op een speelveldje na zijn er geen voorzieningen in Lingemeer. De bewoners zijn hoofdzakelijk georiënteerd op het nabij gelegen Tiel. De sociale typologie is het elitaire platteland.

2.5 Middengebied

Als middengebied van de gemeente Buren kan het gebied worden gezien tussen de gebieden van Beusichem, Buren en Maurik.

Het gebied kan symbool staan voor drie beeldbepalende karaktereigenschappen van de gemeente Buren. Dit zijn 1) het agrarisch karakter, 2) rust, stilte en recreatieve mogelijkheden en 3) de landschapsstructuur van het Gelders rivierengebied.

De basis voor de landschapsstructuur van de gemeente Buren is gelegd door de stuwwallen die zijn gevormd door gletchers in de laatste ijstijd (Pleistoceen) en door grote regen rivieren uit het zuiden die door de ijskap gedwongen werden om via het westen af te buigen naar de zee. De stuwwal die vormend is geweest voor Buren is nu te herkennen als de Utrechtse Heuvelrug.

Tijdens de laatste ijstijd waaiden ook grote hoeveelheden zand vanuit het Maasdal over het met rivierklei bedekte gebied. Hierdoor ontstonden duintoppen of ook wel donken genoemd. Ten oosten van Buren zijn oude dorpen als Wijchen, Heumen en Bergharen op deze toppen gebouwd.

Het mechanisme dat verantwoordelijk is voor de oeverwallen en de komgebieden heeft alles te maken met het karakter van de rivieren die door het Gelders rivierenland stromen. De oeverwallen zijn ontstaan door het afzettingsmechanisme van de kronkelende of meanderende rivier. Door verandering in de toename in de afvoer van het rivierwater traden de rivieren buiten hun bedding. Bij het buiten de bedding treden neemt de stroomsnelheid af, waardoor grover materiaal tot afzetting komt waardoor aan weerszijden een oeverwal ontstaat. De breder wordende rivieren gingen stroomruggen vormen. De stroomruggen werden op hun beurt ook regelmatig door de rivieren doorbroken. Hierdoor wisselde voortdurend de loop van de rivier en soms ontstonden hele afsnijdingen. De marspolder bij Lienden is het gevolg van zo'n afsnijding.

Tussen de oeverwallen lagen de lagere delen de kommen genoemd. Tijdens de regelmatige overstromingen verzamelde het rivierwater zich in de ze komen. De afzetting van fijne slib vormde de zware klei van de komgronden.

Het middengebied bestaat uit komgronden. Als onderdeel van het rivierenland kunnen de komgronden van het middengebied symbool staan voor een unieke landschapsstructuur.

Oeverwallen en komgronden, uit "Het Gelderse Rivierengebied, Aart Bijl, pag. 4"

Tussen 1945 en 1980 is in Nederland één van de grootste nationale projecten uitgevoerd, de ruilverkaveling. In de naoorlogse sfeer van wederopbouw en daadkracht werden landbouwingenieurs uit Wageningen gedreven door een rationalisatie proces. Vanuit begrippen als schaalvergroting, mechanisatie en een

effectief productielandschap heeft ook wat nu als middengebied kan worden gezien een heel ander aanzicht gekregen. Grote percelen en nieuwe boederijen zijn het gevolg geweest. Voor 1945 was versnippering van landbouwgrond en keutenboerderij te zien. Na de Tweede Wereld Oorlog is het aanzien van het boeren bedrijf letterlijk en figuurlijk veranderd.

Als onderdeel van een nieuwe manier van kijken naar de landbouw kan het middengebied ook symbool staan voor de schaalvergroting en verbeterde technologie in de fruitteelt. In de loop der jaren is het aantal fruitteelt in Buren flink afgenomen. De productie daarentegen is fors gestegen.

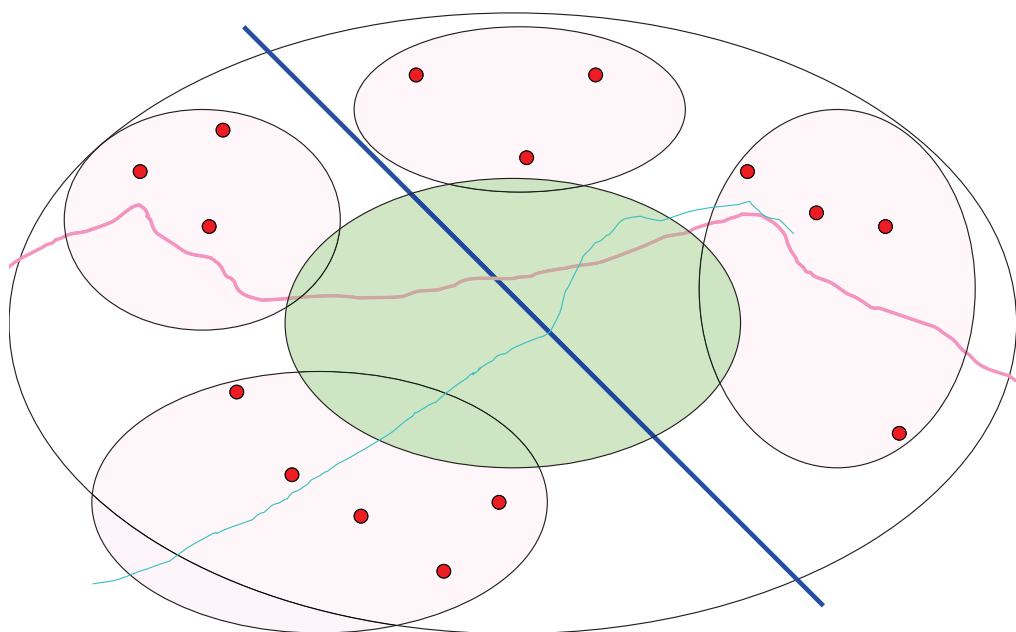
De uitgestrektheid van middengebied kan ook symbool staan voor de opkomst van recreatie. Rust en ruimte wordt in Nederland meer en meer en schaars goed. Het middengebied kan symbool staan voor het nostalgisch platteland en stilte die er te vinden is. Bij de beschrijving van de gebieden rond Maurik en Lienden is al stil gestaan bij de grote reacreatiegebieden het Eiland van Maurik en de Beldert. Het middengebied staat voor recreatie die binnen de hele gemeente gevonden kan worden. Het gaat dan om wandelroutes door akkers en velden en fietsroutes langs kernen en door boomgaarden.

3 Samenvatting

De balans opmakend van de staat van Buren anno 2009 kan worden gesteld dat de gemeente zeer rijk is aan diversiteit. Binnen de gemeente kunnen vijf gebieden worden onderscheiden. Dit zijn de gebieden rond Beusichem, Maurik, Buren en Lienden en het middengebied, waarbij het middengebied symbool staat voor meer dan alleen het open komgebied. In het middengebied komen essentiële karakteristieken van de gemeente tot uiting. Dit zijn het agrarisch karakter van de gemeente, het landschap dat in eeuwen is gevormd door de rivierdelta en de recreatiewaarde van rust, ruimte en landschapsbeheer. Het middengebied kan voor de toekomst een belangrijke verbindende schakel worden tussen de vier gebieden rond Beusichem, Maurik, Buren en Lienden

Binnen de gemeente zijn een aantal grote infrastructurele werken die de gemeente doorsnijden. Dit zijn het Amsterdam-Rijnkanaal en de N320.

Kijkend naar de gebieden en de twee grote infrastructurele werken dan kan de gemeente met een beetje fantasie topografisch als ei worden samengevat.

“Het ei van Buren”

In het onderzoeksprogramma de sociale typologie van het platteland worden vijf verschillende vormen onderscheiden. Van deze vijf vormen zijn vier vormen te vinden in Buren. Alleen de vorm stedelijke platteland kan niet gevonden worden. Echt uitgesproken typologieën zijn te zien bij Maurik en Lienden als het dorpsse platteland en Lingemeer als elitaire platteland. Veel kleine kernen zonder voorzieningen zijn gekarakteriseerd als het gesloten platteland. Dit hoeft niet in alle kleine kernen in gelijke mate te worden ervaren.

In sommige kernen zijn ook duidelijk mengvormen te vinden van verschillende typen. Door de oriëntatie op de randstad en grote steden in het oosten van het land is de vraag of Beusichem nu het elitaire platteland of het dorpsse platteland

vertegenwoordigd. Echt diffuus is de situatie pas in Buren. Niet alleen door het verschil in opvatting over het wonen in Buren, maar ook doordat het maar de vraag is of historische vestingstadje te vangen zijn in een sociale typologie van het platteland.

Zeer bijzonder zijn in gemeente Buren de sociaal-ecologische en sociaal-culturele dimensie. De rijkdom van het landschap is groot. Het uiterwaardengebied en het open komgebied kunnen als hoogtepunten worden genoemd. Cultuurhistorisch is de lijn Beusichem, Buren, Erichem, Zoelen uniek in Nederland. De cultuurhistorische waarde is in het oosten van de gemeente Buren minder. Maar dit oostelijke deel heeft weer andere kwaliteiten, die het westelijke deel minder heeft. Deze kwaliteiten liggen hoofdzakelijk op het terrein van de recreatie (Het eiland van Maurik, De Beldert) en de economie (fruitteelt, bometeelt en de bedrijventerreinen Hofstede en Doejenburg).

4 Bijlage 1: Een sociale typologie van het platteland

1) Het gesloten platteland

Het gesloten platteland bestaat uit kleine, afgelegen dorpen met een beperkt voorzieningenaanbod. In vergelijking met de bewoners van andere plattelandstypen zijn de mensen naar binnen gericht. Er komen maar weinig stedelingen wonen en de bewoners hebben een relatief laag inkomen en opleidingsniveau. Op het gesloten platteland woont een derde van de plattelandsbewoners

2) Het dorpse platteland

Tot het dorpse platteland kunnen de grotere dorpen met een centrumfunctie worden gerekend. Hier zijn veel voorzieningen en veel bezoekers van buiten. Nieuwe bewoners komen veelal uit de eigen regio. Ruim de helft van de plattelandsbewoners woont hier.

3) Het woonplatteland

Het woonplatteland bestaat uit buitengebieden en gehuchten in een agrarische omgeving. Hier wonen veel gezinnen en weinig senioren en hebben de meeste bewoners een bovengemiddeld inkomen en opleidingsniveau. Binnen de postcodegebieden die tot het woonplatteland worden gerekend woont 5% van de plattelandsbevolking.

4) Het elitaire platteland

Het elitaire platteland bestaat uit mooie gebieden met relatief veel natuur en een centrale ligging ten opzichte van steden. Deze gewilde combinatie trekt bewoners aan die welgesteld en hoogopgeleid zijn er erg op de stad zijn gericht. Vier procent van de plattelandsbewoners woont binnen de gebieden van het elitaire platteland

5) Het stedelijk platteland

Het stedelijk platteland bestaat hoofdzakelijk uit woonwijken. De relatief goedkope woningen trekken een bevolking aan met veel jongeren en gezinnen en een voor het platteland hoog aandeel niet-westerse allochtonen. Van de plattelandsbewoners woont 6% op het stedelijk platteland. Van hen is maar een derde van mening dat hij of zij op het platteland woont.

Naam	% aantal inwoners op platteland
Gesloten platteland	30%
Dorpse platteland	50%
Woon platteland	5%
Elitaire platteland	4%
Stedelijk platteland	11%

Percentage van de bevolking in verschillende typen plattelandsdorpen

5 Bijlage 2: Kerntabel / Demografie

bevolking	aantal inwoners		tabel 2
	bevolkingspiramide	< 5	6,1%
		5 tot 10	6,9%
		10 tot 15	6,5%
		15 tot 20	6,2%
		20 tot 25	4,1%
		25 tot 45	27,5%
		45 tot 65	30,1%
		65 tot 80	9,8%
		> 80	2,5%
	herkomst	autochtoon	94,3%
		allochtoon	5,7%
	geboortecijfer		300
	sterftecijfer		202
sociaal-economisch	banen		5630
		landbouw	6%
		nijverheid	23%
		com.dienstverlening	48%
		niet dom dienstverlening	23%
	WWB uitkeringen		130
sociaal-cultureel	onderwijs	basis ond.	2550 leerlingen
		voortgezet ond.	1470 leerlingen
		hoger ond.	420 leerlingen
	huishoudens	eenpersoons	21,3%
		huishoudens z kinderen	35,2%
		huishoudenst met kinderen	43,5%
	gemiddelde huishoudgrootte		2,59
	burgelijke staat	ongehuwd	26,1%
		gehuwd	62,0%
		gescheiden	5,2%
		verweduwd	6,7%
sociaal-ecologisch	land		134,37 km ²
	water	binnenwater	8,56 km ²
fysiek(ruimtelijke indeling)	bebouwd terrein		473 ha
	bos en open natuurlijk terrein		276 ha
	recreatieterrein		366 ha
	agrarisch terrein		11698 ha
	woningen (aantal)	woningen (aantal)	9206

Tabel 1: kerntabel totale gemeente Datasheet totale gemeente¹

¹ CBS, Gemeente op maat 2006 Buren

Asch	394
Beusichem	3098
Buren	2566
Erichem	512
Kerk-Avezaath	1563
Zoelen	1482
Zoelmond	640
Lingemeer	1000
Maurik	4201
Eck en Wiel	1665
Rijswijk	660
Ravenswaaij	405
Lienden	5501
Ingen	2183
Ommeren	801
Totaal	25671

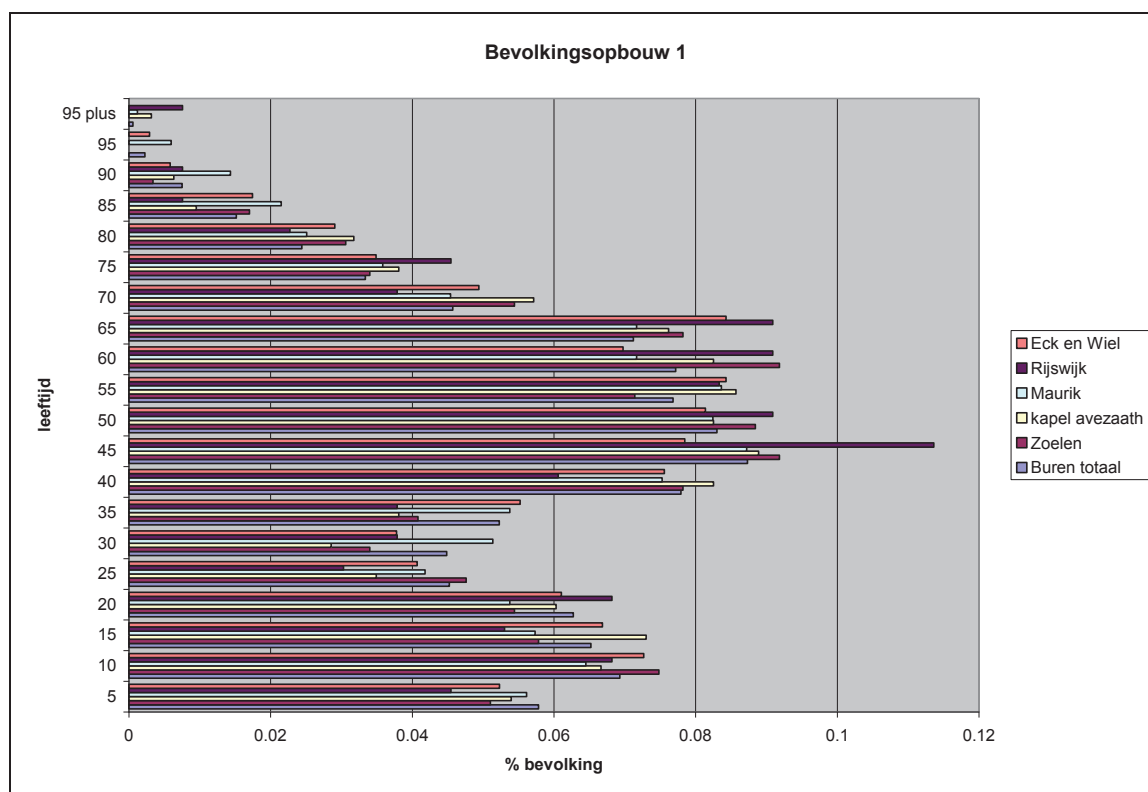
Tabel 2 Inwoners per kern²

Diagram 1: Bevolkingsopbouw Eck en Wiel, Rijswijk, Maurik, Kapel (en Kerk) Avezaath, Zoelen ivm Buren Totaal

² Gemeente Buren, website, bewoners per 01-01-2009, Lingemeer is niet apart vermeld.

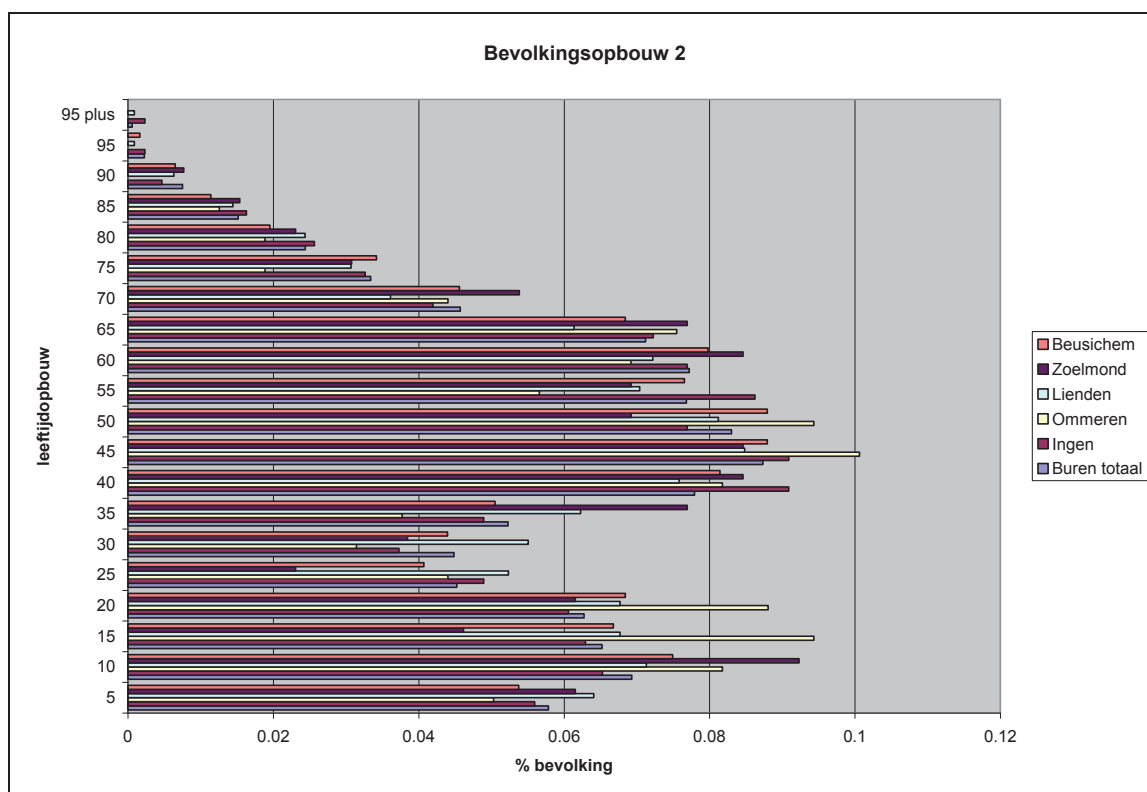

Diagram 2: Bevolkingsopbouw Beusichem, Zoelmond, Lienden, Ommeren, Ingen ivm Buren Totaal

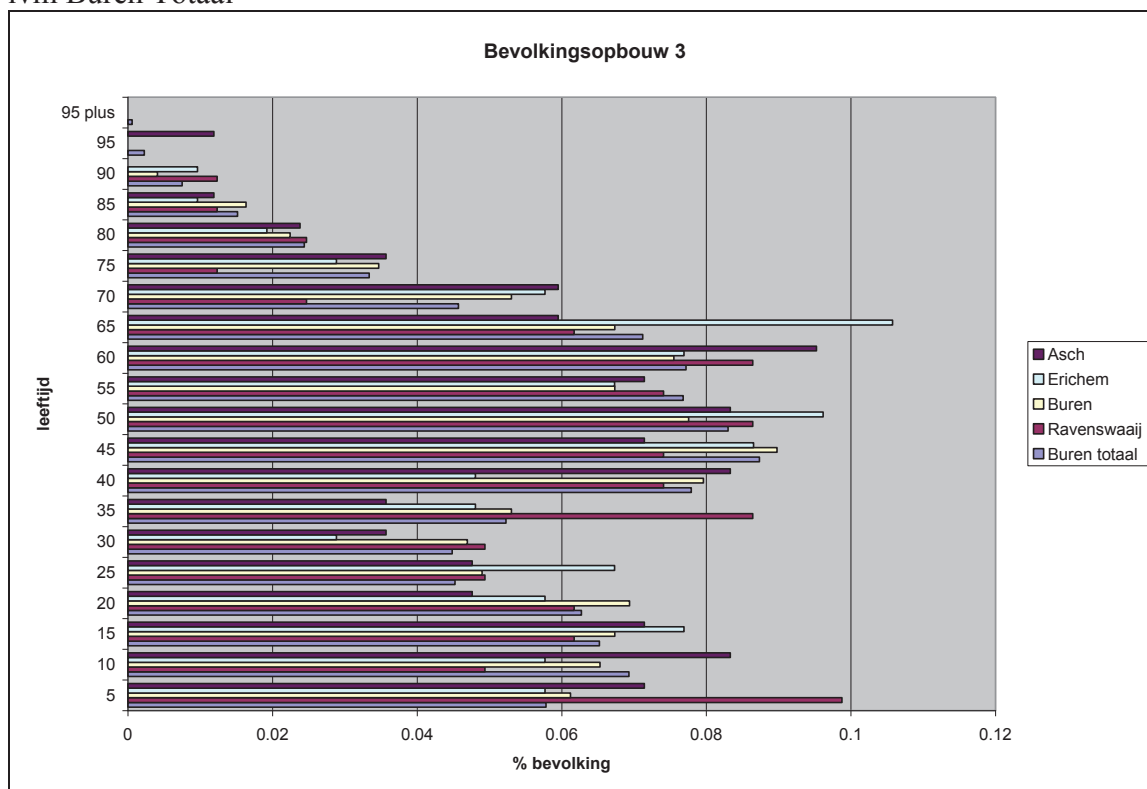

Diagram 3: Bevolkingsopbouw Asch, Erichem, Buren, Ravenswaaij ivm Buren totaal

6 Bijlage 3: Bronvermelding

- Onderzoeksprogramma De sociale staat van het platteland, een sociale typologie van het platteland, pagina 11 t/m 17, 2009
- Centraal bureau voor de Statistiek, Gemeente op Maat 2006, tweede helft 2008
- Gemeente Buren, De gemeentegids 2008
- Companen, Woonvisie gemeenten Buren, Vitale en toekomstige kernen, 29 maart 2007
- Gemeente Buren, Ruimtelijke visie recreatiegebied de Beldert
- Gemeente Buren, Masterplan Maurik 2020
- Bade, T., Smid, G., Eigen haard is goud waard, over de economische baten van cultuur historisch erfgoed
- Gemeente Buren, concept dorpsvisie Lienden
- Brons + partners landschapsarchitecten BNT, Landschapsbeleidsplan Gemeente Buren, eindrapportage augustus 2001
- Gemeente Buren, afdeling inwonerszaken, rapportage werk en inkomen 2008
- Gemeente Buren, programmabegroting 2009-2012
- KplusV, Eindrapportage Discussie-Leidraad “Robuust Buren”, 24 mei 2007
- Gemeente Buren, concept programma van eisen woningbouwproject Maurik Oost en voorzieningenzone
- Gemeente Buren, Uitweking nationaal landschap rivierengebied
- Gemeente Buren, Handreiking voor de uitwerking ontwikkelingszone Recreatie en Ontgronding
- Welstandsnota gemeente Buren, maart 2004
- Sonsbeek Adviseurs, gemeente Buren, Structuurschets kern Buren “Oranje parel aan de Korne”, 2004
- Sonsbeek Adviseurs, gemeente Buren, Structuurschets kern Maurik “Tussen dijk en wetering” 2004
- Bloei advies en ontwikkeling, concept visie en programma WWZ in Buren, februari 2009
- Esterik, Chris van, Een jongen van het dorp – Honder jaar Ingen een dorp in de Betuwe, 2003
- Bijl, Aart, Het Gelders Rivierengebied, ontstaan, geschiedenis, cultuur, 2007

Interviews medewerkers gemeente Buren:

- Sjef van Elk (met rondleiding)
- Kees van Baal
- Marc van Ooijen
- Roelof de Wit